

Nr 83

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag; given Stockholms slott den 12 mars 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ekonomisk rekonstruktion av Törefors aktiebolag samtidigt som bolagets produktion av mineralullprodukter förutsätts bli utökad och ytterligare samordnad med den som bedrivs av Laxå bruks aktiebolag. Rekonstruktionen förslås ske bl. a. genom att 2 milj. kr. efterges av det lån som Töreforsbolaget erhöll år 1961. För erforderliga investeringar i bolaget föreslås vidare ett investeringsanslag av 4 milj. kr.

Efter en redogörelse för verksamheten i Svenska skifferoljeaktiebolaget föreslås att den återstående skifferpyrolysen i Kvarntorp läggs ned i ett sammanhang i samband med att annan industriell verksamhet sätts igång. Bolagets projekteringsverksamhet siktar till en tillverkning av byggnadsmaterial, huvudsakligen baserad på egna mineraltillgångar såsom råvara.

Utdrag av protokollet över handelsärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 12 mars 1965.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, ÄSPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, fråga om *den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag* och anför.

Inledning

I sitt betänkande, som lades fram i mars 1964 (SOU 1964: 7), tog statens skogsföretagsutredning upp bl. a. frågan om den framtida inriktningen av verksamheten i Aktiebolaget Statens skogsindustrier (ASSI). För att förbättra bolagets struktur förordade utredningen viss översyn av bolagets tillverkningsprogram, framför allt vid de mellansvenska sågverken. Därvid borde även övervägas om ASSI allttjämt skulle fortsätta med den tillverkning av mineralull och stålsand som bolaget bedriver hos sitt dotterbolag Laxå bruks aktiebolag. Utredningen ifrågasatte om inte denna rörelse borde föras över till ett särskilt bolag, som skulle bildas för ändamålet.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 juni 1964 tillkallade jag en särskild sakkunnig¹ för att utreda produktionsförhållandena vid Törefors aktiebolag. Avsättningsförhållandena och möjligheterna till integration med andra statliga företag borde därvid också undersökas. Utredningen — som antagit namnet produktsamarbetsutredningen — har låtit utföra vissa undersökningar och därjämte haft överläggningar med, förutom Törefors aktiebolag, även ASSI och Svenska skifferoljeaktiebolaget. Utredningen har den 4 mars 1965 överlämnat dels en av denna upprättad promemoria angående verksamheten vid Törefors aktiebolag m. m. (Stencil H 1965: 2), dels också en av skifferoljeaktiebolaget lämnad redogörelse för situationen inom bolaget i februari 1965.

Över promemorian har arbetsmarknadsstyrelsen, länsstyrelsen i Norrbottens län, Töreforsbolaget samt ASSI och Laxå bruks aktiebolag yttrat sig.

¹ Avdelningschefen Hans Håkansson.

Verksamheten vid Laxå bruks aktiebolag och Törefors aktiebolag

År 1947 inköpte ASSI samtliga aktier i Laxå bruks aktiebolag, som driver sågverksrörelse samt tillverkar stålsand och mineralullprodukter. Sistnämnda bägge tillverkningar, som bedrivs i Rölfors ca 6 km från Laxå, uppgår efter utbyggnad till ca 18 000 ton om året. Bolagets rörelse har sedan år 1947 varit utarrenderad till moderbolaget ASSI.

I samband med förvärvet av aktierna i Laxåbolaget erhöll ASSI ett förslagslån av domänverket på 3,7 milj. kr. (prop. 1947: 318, JoU 66, rskr 462). Då ASSI år 1957 ställdes direkt under Kungl. Maj:t fördes lånet över till fonden för låneunderstöd. Lånet skulle tills vidare vara amorteringsfritt (prop. 1957: 117, SU 111, rskr 295).

I enlighet med uttalanden i skogsföretagsutredningens betänkande har vidtagits vissa åtgärder för att till ASSI föra över den del av Laxåbolagets mark och anläggningar, som hänför sig till sågverksrörelsen. Återstående del av Laxåbolagets rörelse, nämligen tillverkningen av mineralull och stålsand, avses i fortsättningen skola bedrivas avskild från moderbolagets verksamhet.

Törefors aktiebolag, som tidigare drivit såväl sågverksrörelse som wallboardtillverkning, inköptes år 1954 av ASSI sedan bolaget upphört med tillverkningen av wallboard och varslat om att lägga ned driften också vid sågverket. Den bristande tillgången på sågtimmer gjorde att ASSI år 1961 definitivt måste lägga ned sågverksrörelsen vid Törefors. För att stödja sysselsättningen i Töre kommun godkände 1961 års riksdag (prop. 1961: 81, SU 92, rskr 260) ett förslag enligt vilket Töreforsbolaget skulle tillverka mineralullplattor. Förslaget var baserat på en inom ASSI på mitt uppdrag utarbetad promemoria. I enlighet härmed övertog staten av ASSI aktierna i Töreforsbolaget för 862 000 kr., vilket var samma belopp som ASSI erlagt vid förvärvet av aktierna år 1954. Samtidigt anvisade riksdagen 3,5 milj. kr. som lån för investeringar och 0,3 milj. kr. som bidrag till försökstillverkning. Töreforsbolaget befriades tills vidare från skyldighet att erlägga ränta och amortering på lånet. Det förutsattes att ASSI även i fortsättningen skulle lämna Töreforsbolaget tekniskt och kommersiellt bistånd.

Enligt ASSI:s promemoria beräknades Töreforsbolagets tillverkningskapacitet bli ca 7 000 ton mineralullprodukter om året. Produktionen har emellertid hittills endast nått upp till drygt en tredjedel härav. År 1964 uppgick produktionen till 2 700 ton. Orsaken härtill är främst att det erfordrats avsevärt längre tid än vad som från början beräknats för att nå upp till godtagbar kvalitet på de två huvudprodukterna, tunga isoleringsplattor och väggbeklädnadsplattor av mineralfiber. Verksamheten under åren 1963 och 1964 har därför präglats av en kombination av utvecklingsarbete och tillverkning för avsalu. Detta har inverkat menligt på möjligheterna att driva

en rationell produktion och försäljningen har försvårats dels av ojämnheter i produktkvalitet, dels av att bolaget inte också kunnat erbjuda olika slags lätta isoleringsprodukter. För framtiden är den senare omständigheten besvärande för möjligheterna att uppnå full avsättning av bolagets produktion. Av nämnda skäl har kostnaderna för verksamheten kommit att väsentligt överstiga intäkterna. För år 1963 redovisades en förlust på 344 000 kr. Bokslutet för år 1964 kan förutses visa en förlust på ca 270 000 kr. efter avskrivningar på anläggningstillgångarna samt sedan bolaget tillförts bidrag med villkorlig återbetalningsskyldighet för kostnader i samband med utvecklingsarbetet. Avsättningsläget för en del av företagets produkter har dock förbättrats under den senaste tiden. Bolaget har i år kunnat gå över från två till tre skift, vilket är den ursprungligen avsedda driftformen. Genom rationalisering av produktionen kan det vidare bli möjligt att minska antalet arbetare från f. n. 47 till ca 35 man. Bolaget avser i så fall att genomföra denna minskning successivt. Det bedöms emellertid inte möjligt att under den närmaste tiden finna avsättning för hela den produktion som kapaciteten medger. Bolaget avser därför att temporärt tillämpa fyradagarsvecka. Enligt bolagsledningens bedömning kommer produktionen under år 1965 att stiga men inte tillräckligt mycket för att bolaget skall nå full kostnadstäckning. Underskott på verksamheten är alltså att emotse under detta år. Uppskattningsvis torde underskottet nå en storlek av ca 300 000 kr.

Genom dessa underskott har bolagets eget kapital förbrukats till så stor del att kapitaltillskott erfordras för att undvika att aktiebolagslagens bestämmelser om likvidation blir tillämpliga. Bolagets ledning har vid olika tidpunkter framhållit angelägenheten av att åtgärder vidtas för att stärka bolagets finansiella ställning.

Med hänsyn härtill och till det alltjämt med oförminskad styrka gällande önskemålet att stödja sysselsättningen i Töre kommun har produktsamarbetsutredningen i samverkan med bolagsledningen undersökt möjligheterna att förbättra bolagets ekonomi och främja dess konkurrensförmåga. Olika utvecklingsalternativ har därvid övervägts. En analys, som särskild expertis företagit av marknaden för mineralull i de fyra nordligaste länen, visar att det finns ökade framtida avsättningsmöjligheter om produktionen i Törefors kompletteras med lätta mineralullprodukter. Eftersom Törefors har ett i förhållande till denna marknad fördelaktigt läge ur transportkostnadssynpunkt, bör det vara möjligt för bolaget att avsevärt öka sin försäljning, om dess produkter blir kvalitets- och sortimentsmässigt konkurrenskraftiga. Utredningen utgår därvid från att försäljningen liksom nu sker i samverkan med Laxå bruk, som har en väl utbyggd försäljningsorganisation.

Produktsamarbetsutredningen har med anlitande av särskild expertis och i samarbete med tekniker inom ASSI samt Laxå- och Töreforsbolagen låtit beräkna investeringskostnaderna för att i Törefors även tillverka lätta mi-

neralullprodukter. Maskinkostnaden uppskattas till 1 milj. kr. Därtill kommer om- och tillbyggnad av lagerlokaler med upp till 0,75 milj. kr. Denna kan dock skjutas på framtiden och nu ersättas med provisorier. Därutöver bör räknas med minst 0,25 milj. kr. för inkörnings- och introduktionskostnader.

Den fördelning av produktionen på lättare och tyngre produkter, som där- efter skulle bli möjlig och som utredningen med hänsyn till marknaden förutsätter, beräknas kunna ge ett rörelseöverskott av 200 000 å 300 000 kr. om året och en varaktig sysselsättning åt ett 40-tal arbetare. Genom utbyggnaden skulle emellertid samtidigt skapas kapacitet att härutöver öka produktionen med ytterligare omkring 75 %, vilket skulle ge ökade rörelseöverskott och sysselsättningsmöjligheter.

De kalkyler som utförts för utredningens räkning ger således vid handen att vid en finansiell rekonstruktion utrymme hör beredas för investeringar på upp till 2 milj. kr. Det närmare valet mellan olika tekniska alternativ för utbyggnaden bör givetvis ankomma på bolagsledningen.

Produktsamarbetsutredningen har dessutom i enlighet med sina direktiv undersökt möjligheterna att integrera i första hand Töreforsbolaget och Laxå bruks aktiebolag. Ett förslag att genom fusion låta Laxåbolaget överta Töreforsbolagets alla tillgångar och skulder har utarbetats med biträde av auktoriserad revisor. Med utgångspunkt från bolagens beräknade ställning vid utgången av år 1964 innebär fusionsplanen i huvudsak följande.

Laxåbolagets egna kapital uppgår till 3 milj. kr., varav 0,5 milj. kr. utgör reservfond. Töreforsbolagets kapital anses vid fusionstillfället vara helt förbrukat. Det nya Laxåbolagets egna kapital föreslås skola täcka omkring hälften av tillgångarna, inräknat de investeringar som blir erforderliga under den närmaste tiden. De på detta sätt beräknade tillgångarna uppskattas till över 16 milj. kr. Det egna kapitalet bör därför enligt utredningen ej understiga 8 milj. kr. Det tidigare statliga lånet till Töreforsbolaget på 3,5 milj. kr. förutsätts stå kvar oförändrat. Återstående kapitalbehov bör tillgodoses genom upplåning.

Vidare förutsätts att staten före fusionen förvärvar aktierna i Laxåbolaget av ASSI för 3,7 milj. kr. mot kvittning av det lån på samma belopp, som staten beviljade ASSI då detta år 1947 förvärvade Laxåbolaget. Den förordade ökningen av det egna kapitalet i Laxåbolaget sker genom att staten tecknar 800 nya aktier på nominellt 500 kr. för 5 milj. kr. Av detta belopp avses 1 milj. kr. skola föras över till reservfonden. Aktierna i Töreforsbolaget anses inte ha något värde och förutsätts i detta sammanhang bli helt avskrivna. Laxåbolaget övertar mot vederlag de maskiner och rörelsetillgångar i Laxå som ägs av ASSI.

Det är önskvärt att sortimentet av de produkter, som skall framställas i Törefors, fastställs under beaktande av erfarenheterna och produktionsinriktningen vid Laxå bruk. Besluten om den tekniska inriktningen av utbygg-

naden i Törefors bör därför i princip fattas av ledningen i det sammanslag-
na bolaget. Då fusionen på grund av bestämmelserna i aktiebolagslagen kan
beräknas vara genomförd tidigast vid årsskiftet 1965/66, bör en finansiell
och organisatorisk samordning ske redan dessförinnan, exempelvis genom
att Töreforsbolagets rörelse arrenderas av Laxåbolaget. Därigenom skulle
åtgärder för att förbättra det ekonomiska resultatet av driften i Törefors ge-
nom en breddning av mineralullsortimentet kunna få inverkan redan vid
slutet av innevarande år.

Genom fusionen och ökningen av aktiekapitalet beräknas det nya Laxå-
bolaget få möjlighet göra nödvändiga investeringar och konsolidera sin ställ-
ning. Vissa reserver för framtida förluster har också räknats in i finansie-
ringsplanen. Om inte dylika reserver skapas måste särskilda medel anvi-
sas för att täcka driftförlusten i Törefors. Den planerade tillverkningen av
lätta mineralullprodukter vid fabriken i Törefors torde nämligen knappast
kunna sättas igång förrän under hösten 1965. Med hänsyn härtill torde som
redan anförts driftresultatet i Törefors åtminstone för år 1965 bli ogynn-
samt.

Produktsamarbetsutredningen påpekar slutligen, att frågan om ägande-
rätten till viss del av Töreforsbolagets mark jämte därå befintliga byggnader
är föremål för rättslig prövning. I november 1959 överlät bolaget som gåva
markområdet och byggnaderna till Töre kommun för att underlätta etable-
ring av ny industri (prop. 1961: 81 s. 6). Käranden, som är en privatperson,
påstår att han därefter köpt området av kommunen i samband med planer
på att etablera sig som företagare. Då dessa planer inte förverkligades star-
tade Töreforsbolaget, sedan frågan varit föremål för riksdagens prövning,
den nuvarande verksamheten. Kommunen, som är svarande i rättegången,
hävdar att såväl gåvan som köpet gått åter. Målet väntas komma upp till hu-
vudförhandling under våren 1965.

Verksamheten vid Svenska skifferoljeaktiebolaget

Verksamheten vid Svenska skifferoljeaktiebolaget bedrivs enligt de sär-
skilda riktlinjer, som fastställts av 1961 års riksdag (prop. 1961: 199, SU
191, rskr 399). En redogörelse för verksamheten har lämnats riksdagen se-
nast i årets statsverksproposition (prop. 1965: 1 bil. 12 s. 11).

Den framställning i Kvarntorp av olja och svavel m. fl. produkter, som ut-
vinns genom skifferpyrolys, avvecklas successivt i enlighet med riksdagens
beslut. Våren 1965 väntas således en av bolagets tre s. k. BK-ugnar jämte
bensinraffinaderiet m. m. läggas ned. Därefter skulle — beräknat efter an-
läggningarnas nyanläggningsvärde hösten 1961 — återstå endast ca 40 %
av verksamheten.

Antalet anställda, som i början av år 1961 var 1 157, är nu ca 580. Minsk-
ningen av antalet anställda har skett utan att permitteringar tillgripits i

nåmnevård omfattning. Detta har emellertid medfört att bolaget fått bära en tung ekonomisk börda på grund av den övertaliga personal som fått stå kvar i tjänst.

Avvecklingen av pyrolysverksamheten har ur ekonomisk synpunkt gått bättre än vad som förutsågs år 1961. Tack vare en mycket hård rationalisering har verksamheten de bägge senaste räkenskapsåren — även om bensinskattteeftergifterna räknas bort — lämnat ett driftsöverskott. Det förefaller möjligt att så kan bli fallet även för det löpande räkenskapsåret. Lönerna för bolagets anställda kommer emellertid sannolikt alltjämt att stiga, samtidigt som oljepriserna troligen förblir låga och möjligheterna till rationaliseringar blir alltmer begränsade. Det kan därför befaras att verksamheten snart — kanske redan nästa räkenskapsår — kommer att visa driftsunderskott.

Enligt bolaget är det från ekonomisk synpunkt ofördelaktigt att fortsätta att avveckla pyrolysverksamheten i etapper. Om endast den ena av de två ugnar som beräknas vara i drift sommaren 1965 läggs ned, skulle ett stort driftsunderskott uppkomma för den återstående verksamheten. Hela den återstående pyrolysverksamheten bör därför avvecklas på en gång. En sådan nedläggning skulle emellertid komma att medföra avsevärda sociala olägenheter. En successiv nedläggning under längre tid skulle givetvis minska dessa olägenheter men, som redan anförts, medföra stora ekonomiska förluster. Avvecklingen bör därför samordnas med att annan industriell verksamhet sätts igång.

Bolaget framhåller att denna besvärliga situation sedan länge kunnat förutses. För att förbereda den slutliga avvecklingen har bolaget därför gjort vissa investeringar och bedrivit utvecklingsarbete i alltmer forcerad takt. En finskifferugn har således uppförts till en kostnad av ca 3,5 milj. kr. för att söka en väg att till låg kostnad framställa ånga som ersättning för den ånga som erfordras för bolagets kraftverk m. m. och som hittills producerats som ett led i pyrolysverksamheten. Vidare undersöks möjligheterna att utnyttja askan från ugnen för produktion av byggnadsmaterial. En kalksandstensfabrik, som uppförts till en kostnad av ca 3,5 milj. kr. för att tillverka främst kliven fasadsten, beräknas tas i bruk under de närmaste veckorna.

Inom bolaget pågår ett intensivt arbete med att göra färdigt ett förslag om uppförande av en gipsskivefabrik. I denna skulle huvuddelen av gipsen ersättas med skifferaska. Bolaget uppger att det ser ut som om de produktionsekonomiska fördelarna av denna tillverkning väl skulle uppväga de transportnackdelar, som kan följa av Kvarntorps läge.

Utredning pågår också rörande möjligheterna att uppföra en mineralullfabrik, även den baserad på skifferaska som råvara. Slutligen undersöker bolaget möjligheterna att använda en stor fyndighet av lerskiffer för att tillverka olika slags tegel och klinker samt lätttegel och lättgrus. Underlag för

att fatta beslut rörande dessa två projekt torde ej föreligga förrän tidigast år 1966. Vissa förberedande undersökningar om möjligheterna att framställa lättbetong har också utförts. Det förefaller bolaget i dagens läge riktigt att ytterligare forcera utvecklings- och utredningsarbetet med de nya projekt, som ter sig mest lönande.

Yttranden

Länsstyrelsen i Norrbottens län framhåller, att det är ett livsvillkor för Törebygden att industriell verksamhet i lämplig form bedrivs där. Med hänsyn till den bekymmersamma situationen på arbetsmarknaden i Töre kommun är det enligt länsstyrelsen synnerligen angeläget att driften vid Töreforsbolaget fortsätter. Länsstyrelsen hälsar därför utredningens förslag att sanera Töreforsbolagets ekonomi och främja dess konkurrensförmåga med stor tillfredsställelse. Även om försäljningen av bolagets produkter redan nu sker i samverkan med Laxåbolaget, kan den föreslagna fusionen förväntas medföra betydande fördelar, såväl på försäljningssidan som beträffande den tekniska sidan av driften. Länsstyrelsen tillstyrker därför den föreslagna fusionen.

Arbetsmarknadsstyrelsen påpekar att en besvärande och svårbemästrad arbetslöshetsituation kommer att uppstå i området, om sysselsättningen vid Töreforsbolaget inte skulle kunna uppehållas i fortsättningen. Möjligheten att där anvisa annat arbete är så gott som obefintlig. På grund av att beredskapsarbeten under en lång följd av år måst bedrivas i kommunen finns ringa tillgång på lämpliga arbetsobjekt för ytterligare sådana. För det fall att Töreforsbolaget tvingas upphöra med sin nuvarande verksamhet skulle statliga ekonomiska insatser, möjligen i form av beredskapsarbeten, bli ofrånkomliga. Om det föreslagna statliga stödet till bolaget kan bedömas ge detta möjlighet att åstadkomma bättre lönsamhet och fortsatt drift, finner styrelsen en sådan lösning avgjort fördelaktigare. Styrelsen tillstyrker därför att erforderliga medel anvisas för att göra bolagets produktion mera lönsam genom komplettering med lätta mineralullprodukter.

ASSI och Laxåbolaget uttalar, att de inte har något att erinra mot att staten av ASSI förvärvar aktierna i Laxåbolaget på sätt som angivits i promemorian. Eftersom tillverkningen vid Laxå bruk av mineralull och stålsand inte har något egentligt samband med ASSI:s skogsindustriella verksamhet, har ASSI ingen anledning motsätta sig ett förslag som innebär att nämnda tillverkning avskiljs från ASSI och i stället sammanförs med en mer närbesläktad verksamhet. Bolagen framhåller emellertid att i promemorian inte redovisas något material som gör det möjligt att bedöma, hur stora förutsättningarna är för att man genom den antydda kompletteringen av tillverkningen vid Törefors skall kunna förbättra Töreforsbolagets lön-

samhet eller vilken effekt en fusion mellan Laxåbolaget och Töreforsbolaget kan få ur ekonomisk synpunkt. I yttrandet framhålls därjämte att ASSI även i fortsättningen är berett lämna teknisk medverkan i den mån bolagets tekniska-personella resurser så medger.

Töreforsbolaget anser att fusionen mellan Laxå- och Töreforsbolagen kan innebära ömsesidiga fördelar och tillstyrker därför att densamma kommer till stånd. Därigenom kan en ytterligare samverkan i såväl produktions- som utvecklingsfrågor underlättas. Bolaget lämnar vidare en redogörelse för rörelsens utveckling under de senaste åren och anför.

Bidraget till försökstillverkning tog bolaget i anspråk med ungefär halva beloppet under vart och ett av åren 1962 och 1963. Detta bidrag har framstått såsom helt otillräckligt, då det visat sig att bolaget behövt avsevärt längre tid för att komma tillrätta med de produktionstekniska svårigheterna än vad som antogs vid tidpunkten för investeringsbeslutet.

Dessa svårigheter har återverkat på möjligheterna att driva en rationell produktion, då tillverkningen för avsalu måst kombineras med utvecklingsarbeten och avsättningen självfallet varit beroende av produkternas kvalitet. Såväl tillverkning som avsättning kom därför att ligga på en låg nivå under år 1963, och en avsevärd förlust redovisades i styrelsens berättelse för detta år.

Under år 1964 har verksamheten fortsatt med både utvecklingsarbete och avsalutillverkning, och en betydande förbättring i såväl kvalitetshänseende som produktionsvolym har inträtt. Trots detta har produktionens omfattning ej varit tillräckligt stor för att medge tillverkning på tre skift, vilket är den planerade driftformen och ett första villkor för att lönsamhet skall kunna uppnås.

Bolaget omnämner att utredningar angående verksamhetens bedrivande i framtiden gjorts. I bolagets överväganden ingick bl. a. ett alternativ för produktionsplanering utan någon mera väsentlig investering. Vid viss tillverkningsvolym med enbart tunga produkter bedömdes detta alternativ kunna ge ett rörelseöverskott väl i nivå med vad som i promemorian angivits för däri behandlat investeringsalternativ, i båda fallen utan hänsyn till de s. k. kapitalkostnader. Generellt får det anses ovisst när avsättningsmöjligheterna skulle kunna medge att kalkylerade tillverkningsvolymerna uppnås. Det är emellertid troligt att det går snabbare att i investeringsalternativet nå beräknad volym, eftersom detta alternativ omfattar ett bredare produktsortiment. Därmed skulle större trygghet i arbetsförsörjningshänseende kunna skapas.

Departementschefen

Den i juli 1964 tillkallade produktsamarbetsutredningen har haft i uppdrag att utreda produktionsförhållandena vid Töreforsaktiebolag. Det ingick också i utredningsuppdraget att därvid under-

söka avsättningsförhållandena och möjligheterna till integration med andra statliga bolag. Utredningen har lagt fram en plan för omläggning av produktionen vid bolaget och fusion av detsamma med Laxså bruks aktiebolag.

Laxåbolaget är ett helägt dotterbolag till ASSI, som arrenderar dess fastigheter och där driver sågverksrörelse och tillverkning av mineralullprodukter. Skogsföretagsutredningen ifrågasatte om inte denna tillverkning som ett led i en strukturförbättring inom moderbolaget borde föras över till ett särskilt bolag. Åtgärder i denna riktning har redan vidtagits av ASSI.

Enligt beslut av 1961 års riksdag har Töreforsbolaget till investeringar för produktion av mineralullprodukter beviljats ett statligt lån på 3,5 milj. kr. samt för att täcka kostnader i samband med försökstillverkning tilldelats ett bidrag av 0,3 milj. kr. Samtidigt har staten av ASSI övertagit aktierna i bolaget. Även om stödet till bolaget väsentligen betingades av sysselsättningspolitiska skäl var förhoppningen att den nya tillverkningen efter en kortare försöksperiod skulle visa sig bärkraftig. Detta har emellertid ej blivit fallet. Skälet härtill torde främst vara att längre tid än beräknat erfordrats för att få godtagbar kvalitet på bolagets huvudprodukter, tunga isoleringsplattor och hårda väggbeklädnadsplattor. Vidare har bolaget haft avsättningssvårigheter, som berott på att bolaget inte samtidigt kunnat erbjuda de marknadsmässigt helt dominerande lätta isoleringsprodukterna. Dessa svårigheter har till den grad underminerat bolagets ekonomi att det nu står inför likvidationsshot.

Att lägga ned driften vid Töreforsbolaget är lika litet som år 1961 en godtagbar utväg. Arbetslösheten inom Töre kommun där bolaget är den enda större industrin är alltjämt synnerligen besvärande. Ett bortfall av arbetstillfällen skulle hårt drabba såväl kommunen som de anställda. De åtgärder som nu måste vidtas bör därför inriktas på att ge bolaget en konkurrenskraftig produktion och sanera dess ekonomi.

Produktsamarbetsutredningens plan för rekonstruktionen innebär att bolagets tillverkningsprogram läggs om och breddas till att omfatta gängse sortiment av mineralullprodukter. Vidare bör såväl produktion som försäljning slås ihop med Laxåbolagets.

På utredningens initiativ har vissa beräkningar gjorts över avsättningsmöjligheter och investeringsbehov vid en på angivet sätt ändrad inriktning av produktionen i Törefors. Den produktsammansättning, som utredningen bedömer som optimal, förutsätter investeringar för inemot ca 2 milj. kr. Vissa möjligheter erhålls då också till en framtida expansion.

Utredningens förslag i fusionsfrågan innebär att staten av ASSI förvärvar aktierna i Laxåbolaget för 3,7 milj. kr. genom kvittning mot det amorteringsfria lån på samma belopp, som staten lämnade ASSI vid dess förvärv av Laxå bruk år 1947. Till Laxåbolaget skall staten överlåta aktierna i Töreforsbolaget. Eftersom dessa aktier ej kan anses ha något värde föreslås att

överlåtelsen sker utan vederlag. Vidare skall staten i Laxåbolaget teckna 800 aktier à 500 kr. till en kurs av 125 %, vilket ger ett kapitaltillskott med 5 milj. kr. Det lån på 3,5 milj. kr., som staten år 1961 beviljade Töreforsbolaget, föreslås skola övertas av Laxåbolaget.

Jag kan för min del ansluta mig till utredningens uppfattning om lämpligheten av att Töreforsindustrin byggs ut för ett breddat produktionsprogram och att den utbyggda industrin närmare än hittills skett knyts samman med Laxåindustrin. Däremot är jag inte beredd att redan nu ta definitiv ställning till i vilken form denna sammanknytning bör ske. Det slutliga avgörandet synes nämligen bl. a. kunna komma att påverkas av de resultat som pågående undersökningar angående den framtida verksamheten vid Svenska skifferoljeaktiebolaget kan leda till. Med hänsyn härtill bör enligt min mening den förstärkning av Töreforsbolagets resurser, som erfordras för att genomföra den i utredningen angivna rekonstruktionsplanen, ske på följande sätt.

För att täcka de förluster som hittills uppstått i rörelsen och som kan väntas uppstå till dess utbyggnaden genomförts bör 2 milj. kr. av det lån som bolaget erhöll år 1961 efterges. Då detta lån i statens räkenskaper redan är i sin helhet indirekt avskrivet erfordras ingen särskild medelsanvisning här för. Genom denna åtgärd kan man undanröja risken att bolaget tvingas träda i likvidation till följd av aktiebolagslagens bestämmelser. För att finansiera de nya investeringarna och ge bolaget tillgång till erforderligt rörelsekapital bör detta av staten erhålla ett lån på 4 milj. kr. I likhet med återstoden av det tidigare beviljade lånet bör även detta lån tills vidare vara ränte- och amorteringsfritt. Beloppet bör anvisas på tilläggsstat för budgetåret 1964/65 under Fonden för låneunderstöd. Då lånebeloppet, liksom 1961 års lånetillskott, i statsbokföringen bör vara indirekt avskrivet, förordar jag efter samråd med chefen för finansdepartementet, att ett avskrivningsanslag på enahanda belopp samtidigt begärs av riksdagen.

Med hänsyn till vad jag tidigare anfört i fråga om anknytningen mellan de båda bolagen kan jag inte nu biträda utredningens förslag att aktierna i Laxåbolaget av ASSI skall överlåtas till staten och att Laxåbolaget därefter skall fusioneras med Töreforsbolaget. En tänkbar provisorisk lösning synes däremot vara att Töreforsbolagets rörelse arrenderas av Laxåbolaget. Om så skulle ske bör dock rörelsen i Törefors särredovisas så att dess resultat kan bedömas för sig. Det kan också tänkas visa sig lämpligt att — som en temporär åtgärd i avvidan på den definitiva organisationen av denna verksamhet inom den statliga sektorn — knyta samman de båda bolagen på så sätt att aktierna i Töreforsbolaget övertas av Laxåbolaget. En sådan överlåtelse av aktierna från staten till Laxåbolaget torde med hänsyn till Töreforsbolagets ställning böra ske utan vederlag. Det synes önskvärt att Kungl. Maj:ten redan nu erhåller bemyndigande att vidta denna åtgärd. Det bokförda värdet av aktierna bör då skrivas av. För att möjliggöra en sådan åtgärd för-

ordar jag efter samråd med chefen för finansdepartementet, att ett belopp motsvarande det värde varmed aktierna är upptagna på Fonden för statens aktier, 862 000 kr., sätts av till Fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster.

Såsom tidigare anmälts är frågan om äganderätten till viss del av Töreforsbolagets mark och byggnader föremål för rättslig prövning. Denna kan väntas dra ut på tiden. Efter att ha gjort mig underrättad om de närmare förhållanden tvisten rör har jag ej funnit skäl låta denna påverka mitt ställningstagande till frågan om den framtida verksamheten i Törefors.

Jag övergår härefter till frågan om den framtida verksamheten vid Svenska skifferoljeaktiebolaget. Efter principbeslutet år 1961 om att avveckla den dittillsvarande verksamheten i Kvarntorp och undersöka möjligheterna till ny industriell verksamhet har redogörelser i ämnet årligen lämnats riksdagen. Såsom framgår av årets statsverksproposition (bil. 12 s. 11) har bolaget beslutat att snarast möjligt under år 1965 lägga ned en av de tre återstående pyrolysugnarna jämte raffinaderiet. Därjämte har bolaget efter tillstyrkan av Kvarntorpskommissionen beslutat uppföra en fabrik för att tillverka kalksandsten av lokala råvaror. Ett annat aktuellt projekteringsinitiativ, som rör en anläggning för att framställa gipsskivor med utnyttjande av skifferaska, bör enligt kommissionen skyndsamt fullföljas.

Kalksandstensfabriken har nu uppförts och kommer att tas i bruk inom kort. Frågan om att uppföra en gipsskivefabrik befinner sig i ett långt framskridet projekteringsstadium. Vidare utreds möjligheterna att uppföra en mineralullfabrik. Undersökningar har satts igång rörande framställning av olika slags fasadtegel, klinker, lättgrus m. m., baserad på en lokal lerskifferfyndighet. Underlag för beslut om mineralulls- och lervaruprojekten väntas ej föreligga förrän år 1966. Slutligen pågår vissa förberedande undersökningar rörande möjligheterna att i Kvarntorp framställa lättbetong.

Enligt vad skifferoljebolaget framhållit kommer den slutliga avvecklingen av den återstående pyrolysverksamheten att erbjuda besvärliga problem. Att lägga ned denna verksamhet på en gång, vilket ur tekniska och ekonomiska synpunkter är att föredra, skulle medföra avsevärda sociala olägenheter. En successiv nedläggning skulle minska dessa men i stället medföra stora ekonomiska förluster. Bolaget ser som den enda praktiskt genomförbara lösningen att söka samordna avvecklingen med att annan industriell verksamhet sätts igång. Bolaget önskar därför ytterligare forcera utvecklings- och utredningsarbetet på de nya projekt, som ter sig mest lovande.

I likhet med skifferoljebolaget anser jag starka driftsekonomiska skäl tala för att den pyrolysverksamhet som återstår efter den beslutade nedläggningsetappen läggs ned i ett sammanhang. Särskilt för den del av personalen, som på grund av ålder eller andra skäl är starkt lokalt bunden, är det

emellertid angeläget att nya arbetstillfällen erbjuds på orten i omedelbar anslutning till nedläggningen. Av bolagets redogörelse framgår att förberedelserna för ny industriell verksamhet delvis framskridit långt. Sedan en ur sysselsättnings synpunkt godtagbar verksamhet i Kvarntorpsområdet säkrats, bör den slutliga avvecklingen av pyrolysverksamheten kunna genomföras.

När denna verksamhet lagts ned räknar skifferoljebolaget med att huvudsakligen framställa byggnadsmaterial. Bolaget bör därför ta tillvara alla möjligheter till tekniskt och kommersiellt samarbete med det nya Laxåbolaget. Om det skulle befinnas lämpligt bör Laxå- och Töreforsbolagen sammanföras med Kvarntorpsbolaget. Detta bör ske genom att ASSI:s intresse i Laxåbolaget avvecklas och aktierna i Laxåbolaget jämte det lån ASSI erhållit av staten för att förvärva dessa aktier förs över till Kvarntorpsbolaget.

Aberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) *dels* godkänna de riktlinjer beträffande en ekonomisk rekonstruktion av Törefors aktiebolag m. m. som jag förordat i det föregående;

2) *dels* på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65 anvisa

a) till *Lån till Törefors aktiebolag* under Fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 4 000 000 kr.;

b) till avskrivning av nya kapitalinvesteringar till *Lån till Törefors aktiebolag* under Fonden för låneunderstöd ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.;

c) till *Avskrivning av oregrerade kapitalmedelsförluster* ett anslag av 862 000 kr.;

3) *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att, om Kungl. Maj:t finner det lämpligt, besluta om ekonomiskt samgående mellan Kvarntorps skifferoljeaktiebolag, Laxå bruks aktiebolag och Törefors aktiebolag i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förordat i det föregående.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ronnie Melin